

committed act, causing or creating the possibility of causing damage to normal, the proper functioning of state authorities and local self-government as the immediate main object of the criminal offense (the guilty person is aware that he violates ("circumvents") the procedure for making official decisions established by the state by persons authorized to perform the functions of the state or local self-government), as well as authority, justice, property rights, etc. as direct additional objects of the tort under investigation.

Keywords: corruption criminal offense, guilt, intent, subjective side of criminal offense, abuse of influence, improper benefit, official, person authorized to perform functions of state or local self-government, criminal liability.

DOI:10.32782/2786-9156.106.2.126-142

УДК: 343.32(477)

Мовчан Р. О., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця, Україна)

e-mail: romanmov1984@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2074-8895>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА «ПОСАДОВИЙ» КОЛАБОРАЦІОНІЗМ: ПРАВОТВОРЧІ ТА ПРАВОЗАСТОСОВНІ ПРОБЛЕМИ

У статті здійснено критичне осмислення окремих норм Кримінального кодексу України, що стосуються добровільного зайняття громадянином України посад на тимчасово окупованих територіях, а також виявлено проблеми, які виникають при кваліфікації цих діянь, за результатами чого були розроблені науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення відповідних положень чинного кримінального законодавства і практики його застосування.

З'ясовано, що при кримінально-правовій оцінці дій осіб, які у створених на тимчасово окупованих територіях незаконних судових та правоохоронних органах займали суто технічні (виробничі) посади, правозастосовні органи не вбачають не лише перепон для інкримінування цим особам ч. 7 ст. 111-1 Кримінального кодексу України, але й підстав для визнання такої поведінки малозначною.

Зважаючи на це, запропоновано відповідальність громадян України, які у створених на тимчасово окупованих територіях незаконних судових та правоохоронних органах обіймають посади, не пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, передбачати або ж у ч. 2, або ж у ч. 5 ст. 111-1 Кримінального кодексу України.

Також обґрунтовано положення про те, що в ч. 5 ст. 111-1 Кримінального кодексу України має бути передбачена відповідальність за добровільне зайняття на тимчасово окупованих територіях не лише «владних» посад, пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, але й «невладних» посад у незаконних державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях, так само пов'язаних із виконанням зазначених функцій.

Ключові слова: посадовий, адміністративний (політичний) та господарський колабораціонізм, службова особа, відповідальне та особливо відповідальне становище, пособництво державі-агресору, зайняття посад, організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції, тимчасово окупована територія, судові та правоохоронні органи.

Постановка проблеми. Ще в 2020 р. Є. Письменський небезпідставно писав про те, що країни, території яких перебували (або знаходяться досі) під окупацією, неодмінно стикаються з проблемою взаємодії своїх громадян із окупантом, надання йому допомоги, сприяння в його діяльності на окупованій території тощо [1, с. 3]. На жаль, у справедливості слів ученого ми всі повною мірою змогли переконатися після здійсненого 24 лютого 2022 р. відкритого нападу російської федерації (далі – рф) та наступної окупації нею значної частини території України, через які в нашій державі знову актуалізувалося відкрите ще з 2014 р. питання кримінально-правової протидії колабораціонізму.

Зважаючи на це, загалом без подиву сприймається той факт, що одним із перших рішень, які Верховна Рада України ухвалила після введення воєнного стану, стало прийняття 3 березня 2022 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», згідно з яким Кримінальний кодекс України (далі – КК) був доповнений новою ст. 111-1 «Колабораційна діяльність». Серед іншого, у частинах 2, 5 та 7 цієї статті було передбачено відповідальність і за, так званий, «посадовий» (чи ж «службовий») колабораціонізм, тобто добровільне зайняття громадянином України різноманітних посад у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території (далі – ТОТ) [2, с. 504–506]¹.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі кримінально-правові

¹ У юридичній літературі колабораційна діяльність, яка полягає в зайнятті на ТОТ певних посад (частини 2, 5, 7 ст. 111-1 КК), раніше переважно йменувалася (зокрема, й автором цих рядків [3, с. 35]) адміністративним чи політичним (воєнно-політичним) колаборантством [4; 5, с. 150; 6, с. 83–84; 7, с. 37–38].

Та, вочевидь, має рацію М. Рубашенко, який зауважує, що лише частина посад, зайняття яких передбачено відповідними частинами ст. 111-1 КК, можуть вважатися політичними за своєю природою. Мова йде про найвищі посади в системі управління (переважно керівники незаконно створених органів влади). Тож політичне колаборантство може бути властиве лише частині аналізованих діянь, передбачених, як правило, ч. 5 ст. 111-1 КК. Продовжуючи свою думку, учений зазначає, що зайняття посад, не пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій (ч. 2 ст. 111-1 КК), так само, як і зайняття посади судді (ч. 7 ст. 111-1 КК), складно віднести навіть до адміністративного колаборантства, адже за змістом термін «адміністрація» та похідний від нього прикметник «адміністративний» безпосередньо стосуються здійснення керівних функцій, управління певним органом, установою чи сферою або напрямом діяльності, що вказаним посадам не властиво. Зважаючи на це, правознавець обґрунтовано висноує, що використання цих слів на позначення відповідних форм колаборантства видається вкрай умовним; натомість більш влучним виглядає термін «посадове колаборантство», який напрямку відтворює зміст передбачених у частинах 2, 5 та 7 діянь [2, с. 504].

аспекти колабораціонізму висвітлювались у працях таких вітчизняних науковців, як: Н. Антонюк, М. Бондаренко, Ю. Василенко, І. Вишнеvsька, М. Голінка, О. Дудоров, З. Загинеv-Заболотенко, О. Кваша, А. Коваль, І. Козич, О. Кравчук, В. Кубальський, В. Кузнецов, О. Марін, О. Маслова, І. Медицький, Д. Олейніков, О. Острогляд, В. Павликівський, Є. Письменський, Ю. Пономаренко, М. Рубащенко, М. Сийплові, Н. Симоненко, П. Фріс, М. Хавронюк, Н. Шульженко, І. Яковюк, К. Янішевська, Т. Яниська, А. Ященко та інших. Водночас вимушені констатувати, що спеціальні дослідження, присвячені як питанням надання належної кримінально-правової оцінки посадовому колабораціонізму, так і вдосконалення нормативних приписів, якими регламентована відповідальність за ці діяння, у юридичній літературі України ще не проводилися. Необхідністю заповнення продемонстрованої прогалини в наукових розвідках й обумовлена актуальність написання цієї статті.

Формулювання цілей. Метою пропонованого дослідження є критичне осмислення окремих норм КК (передусім його ст. 111-1 та ст. 111-2), що стосуються добровільного зайняття громадянином України посад на ТОТ, а також виявлення проблем, які виникають при кваліфікації цих діянь, за результатами чого мають бути розроблені науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення відповідних положень чинного кримінального законодавства і практики його застосування.

Виклад основного матеріалу. Як уже зазначалося вище, у ст. 111-1 КК було виділено одразу три окремі частини, у яких передбачено і відповідним чином градовано відповідальність за добровільне зайняття громадянином України різноманітних посад у незаконних органах влади, створених на ТОТ:

- у ч. 2 – *посад, не пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій*, за що було встановлено покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років із конфіскацією майна або без такої;

- у ч. 5 – *посад, пов'язаних із виконанням згаданих функцій*, яке карається вже позбавленням волі на строк від 5 до 10 років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років та конфіскацією майна або без такої;

- у ч. 7 – *посад у судових або правоохоронних органах*, за яке передбачено найсуворіше (порівняно із зазначеними вище) покарання у виді позбавлення волі на строк від 12 до 15 років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років та з конфіскацією майна або без такої.

Але чи є така диференціація відповідальності, зокрема продемонстроване посилення караності за зайняття посад у незаконних судових або правоохоронних органах, логічною та справедливою? Для відповіді на це питання насамперед потрібно з'ясувати, зайняття яких саме посад має отримувати кримінально-правову оцінку з посиланням на ч. 7 ст. 111-1 КК.

На думку М. Бондаренко та О. Кравчука, склад злочину добровільного зайняття посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених

на ТОГ, матиме місце в разі зайняття лише таких посад у незаконних органах влади, які передбачають виконання організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій. Натомість зайняття посад, які не передбачають зазначених функцій, пропонується кваліфікувати за ч. 2 ст. 111-1 КК [8, с. 202].

Аналогічну за змістом позицію, щоправда, висловлену не лише в контексті ч. 7 ст. 111-1 КК, а стосовно посадового колабораціонізму загалом, ми зустрічаємо і в Методичних рекомендаціях, підготовлених представниками Одеського державного університету внутрішніх справ. Зокрема, автори відповідних рекомендацій також акцентують увагу на тому, що працівники підприємств, установ, організацій, які виконують професійні (лікар, вчитель тощо), виробничі (водій, швачка тощо) або технічні (друкарка, охоронник, оператор котельні тощо) функції, визнаються посадовими особами лише за умови, що разом із цими функціями, вони виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські обов'язки [9, с. 12].

Співзвучно висловлюється і Н. Симоненко. Та при цьому фахівчиня уточнює, що для кваліфікації за ч. 7 ст. 111-1 КК особа має обіймати таку посаду в незаконних судових або правоохоронних органах, яка пов'язана не з будь-якими організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими функціями, а лише безпосередньо пов'язану з виконанням функцій саме цих органів – здійснення правосуддя або правоохоронної діяльності. В іншому випадку вчинене має кваліфікуватися за ч. 2 ст. 111-1 КК [10, с. 105]. У схожому руслі розмірковує і З. Загиней-Заболотенко, яка переконана, що, встановлюючи приналежність того чи іншого органу до правоохоронного, слід зважати на те, що такі органи повинні здійснювати правоохоронну функцію, яка є основною для них. «Що стосується судових органів, – продовжує свою думку юристка, – то, вочевидь, до них слід відносити ті, які здійснюють правосуддя від імені держави-агресора на ТОГ» [11, с. 320].

Ще більш конкретним у своїх висловлюваннях є М. Хавронюк. Зокрема, учений прямо пише про те, що посада в незаконних судових або правоохоронних органах – це посада хоча б в одному із таких органів, що створений під час окупації, яка передбачає діяльність: 1) як судді, 2) або як працівника правоохоронного органу (у розумінні ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»). Зайняття ж посади помічника судді, судового розпорядника, іншої посади в апараті суду, прокуратури тощо, на думку правознавця, необхідно кваліфікувати за ч. 2 ст. 111-1 КК як зайняття посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій [12].

Попередня точка зору знайшла підтримку і в І. Медицького, який наводить низку переконливих аргументів на її користь. Серед іншого, правник відмічає, що навряд чи логічним буде припущення, що законодавець вважає настільки небезпечною поведінкою осіб, функціонал яких визначається посадою в незаконних судових і правоохоронних органах, яка не передбачає виконання організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у сфері правосуддя чи правоохоронної діяльності, щоб визначати для них покарання у

вигляді позбавлення волі на строк від 12 до 15 років. «Урешті-решт, – констатує науковець, – закон визначає незаконні судові й правоохоронні органи як частину сукупності державних органів і структур РФ, функціонально відповідальних за управління тимчасово окупованими територіями, що є неможливим без відповідних повноважень та функцій» [13, с. 149].

Однак, будучи достатньо обґрунтованою з точки зору *de lege ferenda*, водночас обстоювана всіма згаданими дослідниками наукова позиція виглядає досить уразливою з позиції *de lege lata*. Справа в тому, що в ч. 7 ст. 111-1 КК відсутня подібна до передбаченої у ч. 5 вказівка, згідно з якою відповідальність настає лише за зайняття посад, пов'язаних із наявністю відповідних функцій. І саме це нормативне положення свого часу спонукало нас із Є. Письменським дійти висновку про те, що за ч. 7 ст. 111-1 КК може (чи виправдано, це інше питання – *прим. автора*) кваліфікуватися зайняття *будь-яких посад* у незаконних судових або правоохоронних органах, створених на ТОГ, зокрема й тих, які не пов'язані з наявністю організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, однак без яких реалізація відповідних функцій не була б можливою: посади судового розпорядника, помічника судді, секретаря судового засідання, посади в канцелярії суду, відділі управління з персоналом, бухгалтерії тощо [14; 15, с. 357]. Аналізуючи відповідну проблематику, підстав для обмежувального тлумачення приписів ч. 7 ст. 111-1 КК не вбачає і Н. Антонюк. Юристка також переконана в тому, що в цій нормі йдеться про зайняття не лише посади судді, адже в судових органах чітко поділена компетенція між тими, хто безпосередньо здійснює правосуддя, тобто суддями, та апаратом судів (секретарі судового засідання, помічники судді, судові розпорядники і т. ін.), які забезпечують організаційну складову у діяльності суддів [16, с. 63].

Водночас маємо зауважити, що, навіть висловлюючи відповідну позицію, ми разом із Є. Письменським робили ще одне важливе з погляду потенційного застосування кримінального закону застереження. Мається на увазі уточнення відносно того, що, хоча ч. 7 ст. 111-1 КК і передбачає відповідальність за зайняття будь-яких посад у незаконних судових або правоохоронних органах, створених на ТОГ, незалежно від виконуваних функцій, обіймання деяких із цих посад може визнаватися малозначним діянням (наприклад, йдеться про прибиральника службових приміщень або водія голови суду, функції яких є другорядними, допоміжними) [15, с. 357].

Зауваги подібного ґатунку, щоправда, висловлені в контексті не ч. 7, а ч. 2 ст. 111-1 КК, лунають із вуст О. Маріна. Зокрема, криміналіст наполягає на тому, що працівники, наприклад, ідальні, яка є структурною частиною окупаційної адміністрації і які є штатними працівниками такої адміністрації, формально несуть відповідальність за ч. 2 ст. 111-1 КК. Однак такі категорії працівників, як кухар, сторож, водій та ін., виконання трудової функції якими в незаконних органах влади не здатне спричинити істотного впливу на встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України, не притягатимуться до відповідальності на підставі ч. 2 ст. 11 КК [17].

Проте, як це часто буває, попри наведені доктринальні тлумачення та рекомендації, на практиці сформувався принципово інший підхід до вирішення розглядуваного питання. Так, дослідивши розміщені в ЄДРСР вироби, ми мали змогу переконатися в тому, що при кримінально-правовій оцінці дій осіб, які у створених на ТОГ незаконних судових та правоохоронних органах займали згадані вище суто технічні (виробничі) посади, зокрема посаду водія, правозастосовні органи насправді не вбачають:

– не лише перепон для інкримінування цим особам ч. 7 ст. 111-1 КК, можливість чого заперечувала умовно перша група зазначених вище вчених (М. Бондаренко, З. Загинець-Заболотенко, О. Кравчук, І. Медицький, Н. Симоненко, М. Хавронюк та інші);

– але й підстав для підтримуваного нами (як й О. Маріном та Є. Письменським) визнання такої поведінки малозначною та наступного звернення до ч. 2 ст. 11 КК.

Зокрема, Шевченківським районним судом м. Київ було з'ясовано, що 2 серпня 2022 р., перебуваючи на території Херсонської міської територіальної громади, Особа-1 добровільно зайняв посаду «в. и. о. **полицейського-водителя** дежурної частини Корабельного ГО поліції ГУ МВД Херсонської області», створеному окупаційною адміністрацією РФ на ТОГ Херсонської області. Як наслідок, Особа-1 був визнаний винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 7 ст. 111-1 КК, із подальшим призначенням йому основного покарання у виді позбавлення волі строком на 12 років [18].

В іншій справі вже Київським районним судом м. Харків аналогічне покарання було призначено Особі-2, який у «народній міліції» м. Ізюм знову-таки зайняв посаду **водія чергової частини**, що стало підставою для кваліфікації його дій саме за ч. 7 ст. 111-1 КК [19]. При цьому законність такого рішення була підтверджена і Харківським апеляційним судом [20].

Водночас маю зазначити, що Особою-2 відповідні рішення судів першої та апеляційної інстанцій були оскаржені до Верховного Суду (далі – ВС). У своїй касаційній скарзі засуджений посилався на те, що в незаконно створеному правоохоронному органі він обійняв **посаду водія**, яка передбачала лише управління майном у вигляді транспортних засобів, а також списання паливно-мастильних матеріалів, і, таким чином, не здійснював жодних правоохоронних функцій. На цій підставі наполягав на відсутності підстав для кваліфікації його дій за ч. 7 ст. 111-1 КК.

Проаналізувавши відповідну справу та аргументи засудженого, судді найвищого суду в системі судоустрою України спочатку зазначили, що, справді, розглядаючи справу № 633/195/17, Велика Палата ВС свого часу зробила висновок щодо тлумачення терміна, який використовується в низці статей КК, а саме «працівник правоохоронного органу», і вказала, що при вирішенні питання про те, чи є особа працівником правоохоронного органу, необхідно зважати на системний аналіз 1) положень Конституції України, КК, КПК, КУпАП, нормативно-правових актів, які регулюють правовий статус того чи іншого органу державної влади, з яким особа перебуває у трудових чи службових відносинах; 2) повноважень працівника згідно з його посадовою інструкцією, які передбачають реалізацію правоохоронної функції, зокрема вжиття визначених законом

превентивних заходів і заходів примусу, а також передбачених кримінальним процесуальним законодавством і законодавством про адміністративні правопорушення заходів; законодавства про пенсійне забезпечення відповідної категорії працівника.

Однак далі колегія суддів вказала на головне, на що свого часу звернули увагу і ми з Є. Письменським, а саме на те, що в нормативній конструкції ч. 7 ст. 111-1 КК цей термін («працівник правоохоронного органу») не використовується, а отже, посилання на зазначене вище рішення Великої Палати ВС у цій справі є нерелевантним, а тому дії Особи-2, яка перебувала на посаді водія в незаконно створеному на ТОТ правоохоронному органі й забезпечувала його функціонування, правильно були кваліфіковані за ч. 7 ст. 111-1 КК [21]. Визнаючи обґрунтованість такої, яка базується на буквальному тлумаченні кримінального закону, позиції, водночас у нас виникло питання: а чи є покарання, яке було призначене особам, котрі зайняли відповідні посади (водіїв) (12 років позбавлення волі), справедливим та співмірним із тими, які призначаються за зайняття громадянами України інших посад (не водіїв) в органах, створених на ТОТ?

У пошуках аргументованої відповіді на поставлене питання ми звернулися до матеріалів суддівської практики і з'ясували те, зайняття яких саме посад кваліфікується і які покарання призначаються як за ч. 2 та ч. 5, так і за все тією ж ч. 7 ст. 111-1 КК. Результати відповідного аналізу можна проілюструвати в таблиці.

Таблиця

Вироки за посадовий колабораціонізм, передбачений різними частинами ст. 111-1 КК		
Ч. 2	Ч. 5	Ч. 7
<i>Приклад № 1</i> а) посада – головний спеціаліст фінансового відділу в окупаційній ВЦА Ізюмського району Харківської області; б) покарання – позбавлення відповідного права на 10 років з конфіскацією майна [22]	<i>Приклад № 1</i> а) посада – керівник окупованої територіальної громади м. Рубіжне; б) основне покарання – позбавлення волі строком на 10 років [23]	<i>Приклад № 1</i> а) посада – оперуповноважений карного розшуку в «Изюмском отделении народной милиции»; б) основне покарання – позбавлення волі строком на 8 років [24]
<i>Приклад № 2</i> а) посада – «и.о. главного специалиста отдела персонализированного учета и автоматической обработки информации Управления труда и социальной политики ВГА Купянского района»; б) покарання – позбавлення відповідного права на 10 років без конфіскації майна [25]	<i>Приклад № 2</i> а) посада – заступник голови ВЦА Херсонської області з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю; б) основне покарання – позбавлення волі строком на 9 років [26]	<i>Приклад № 2</i> а) посада – прокурор в «прокуратуре Беловодского района Генеральной прокуратуры лнр»; б) основне покарання – позбавлення волі
<i>Приклад № 3</i> а) посада – водій автомобіля пенсійного фонду лу Новопсковському районі; б) покарання – позбавлення відповідного права на 12 років без конфіскації майна [28]	<i>Приклад № 3</i> а) посада – начальник відділу освіти Балаклійського ТУ Ізюмського району Харківської області; б) основне покарання – позбавлення волі строком на 5 років [29]	<i>Приклад № 3</i> а) посада – поліцейський-водій (водій чергової частини) у згаданих вище відповідних незаконних правоохоронних органах; б) основне покарання – позбавлення волі строком на 12 років

У зв'язку з наведеною інформацією, ми знову повертаємося до питань відносно того, а чи є логічним, справедливим та співмірним (системним) те, що:

– особі, яка на ТОГ зайняла посаду, наприклад, головного спеціаліста фінансового відділу або посаду водія в пенсійному фонді (ч. 2 ст. 111-1 КК), призначається покарання лише у виді позбавлення відповідного права, тоді як тому самому водію, але який працює у поліції, – позбавлення волі строком на 12 років (ч. 7 ст. 111-1 КК)?

– водію чергової частини призначається позбавлення волі на строк, який є на 3 роки більшим, ніж строк, що був призначений заступнику голови ВЦА цілої області (ч. 7 ст. 111-1 КК), або ж на 2 роки, – ніж керівнику окупованої територіальної громади великого міста, або ж на 5 років, – ніж начальнику відділу освіти?

– особі, яка обійняла посаду того-таки водія, призначається фактично ідентичне покарання (позбавлення волі строком на 12 років) як особі, яка зайняла посаду прокурору (позбавлення волі строком на 13 років), або ж навіть істотно суворіше покарання, ніж особі, яка обійняла посаду оперуповноваженому карного розшуку (позбавлення волі строком на 8 років)?

На нашу думку, негативна відповідь на всі три поставлені вище питання є більш ніж очевидною. Притому, особливу увагу хотілося б звернути на те, що, крім суб'єктивного переконання автора, такий висновок, хоча й не прямо, але підтверджується й іншими приписами чинного вітчизняного кримінального законодавства. Зокрема, якщо ми звернемося до положень розділу XVII Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг», у якому опосередковано визначено «вагу» відповідних посад, то побачимо, що, згідно з ними, простий водій, який працює в поліції, за найгірших для нього умов (коли він все ж таки є поліцейським), може бути визнаний лише «звичайною» публічною службовою особою (функціонером) (абз. 1 п. 1 примітки до ст. 364 КК), тоді як дізнавач, прокурор, мер районного центру – службовими особами, які займають відповідальне становище (п. 2 примітки до ст. 368 КК).

Тож знову виникає питання: а чому тоді в ст. 111-1 КК все навпаки: і дії осіб, які є «звичайними» службовими особами (водій-поліцейський), караються суворіше або ж так само, як дії осіб, котрі займають відповідальне становище?

Наведені обставини переконують у тому, що відповідальність громадян України, які у створених на ТОТ незаконних судових та правоохоронних органах обіймають посади, не пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, мала б передбачатися або ж ч. 2 (звичайно, лише за умови редагування передбаченою її чинною редакцією абсолютно неадекватної санкції), або ж у ч. 5 ст. 111-1 КК. Натомість у ч. 7 ст. 111-1 КК має бути збережено посилену відповідальність за зайняття не будь-яких посад у створених на ТОТ незаконних судових або правоохоронних органах, а лише тих, які пов'язані зі здійсненням функцій, притаманних судовим та правоохоронним органам, тобто посад суддів та працівників правоохоронних органів.

Як уже неодноразово зазначалося вище, у ст. 111-1 КК було виділено одразу три окремі частини (2, 5 та 7), у яких встановлено відповідальність за зайняття громадянином України різноманітних посад у створених на ТОТ незаконних органах. Та чи змогли завдяки продемонстрованій розгалуженості парламентарії досягнути головного – наведення в цих нормах вичерпного переліку посад, зайняття яких мало б розцінюватись як посадовий колабораціонізм?

Намагаючись отримати відповідь на це непросте питання, ми знову вирішили звернутися до приписів розділу XVII Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг».

заної з наданням публічних послуг», зокрема до поміщеної в ньому ст. 364. Проаналізувавши абз. 1 п. 1 примітки до цієї статті, ми бачимо, що, відповідно до неї, так звані «публічними службовими особами» (функціонерами) визнаються:

1) не лише представники влади та органів місцевого самоврядування, обіймання посад яких на ТОТ охоплюється відповідними частинами ст. 111-1 КК,

2) але й прирівняні до них особи, які на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій – посади, про які не згадується ні в ч. 2, ні в ч. 5, ні, тим паче, у ч. 7 ст. 111-1 КК.

З урахуванням продемонстрованої прогальності, при кримінально-правовій оцінці дій осіб, які на ТОТ обіймають саме такі «невладні» посади, правозастосовні органи вимушено звертаються до інших норм КК.

Зокрема, нерідко зайняття відповідних посад розцінюється як пособництво державі-агресору у формі реалізації чи підтримки рішень та дій окупаційної адміністрації держави-агресора та кваліфікується за ст. 111-2 КК, санкцією якої передбачено основне покарання у виді позбавлення волі на строк від 10 до 12 років. Зокрема, як приклад можна навести випадки інкримінування ст. 111-2 КК особам, які на ТОТ зайняли посади:

– директора підприємства «Государственное предприятие «Продовольственные ресурсы», яке було створено на базі ТОВ «Куп'янський комбінат хлібопродуктів» [30];

– Генерального директора «Государственного предприятия «Мелитопольская железная дорога» [31];

– в. о. начальника Бердянського морського торговельного порту [32].

Водночас маємо зазначити, що при кваліфікації ідентичних за змістом дій правозастосовці, крім ст. 111-2 КК, паралельно майже в однаковій пропорції послуговуються і ще однією нормою, присвяченою так званому «господарському» колабораціонізму ч. 4 ст. 111-1 КК, санкцією якої передбачено неспівмірно м'якше, порівняно зі ст. 111-2 КК, основне покарання у виді штрафу до 10 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк від 3 до 5 років. Наприклад, саме за цією нормою кваліфікувалося зайняття схожих до описаних вище (яке, нагадаємо, визнавалося пособництвом державі-агресору) посад:

– заступника начальника підрозділу Служби експлуатації (руху), т. зв. підприємства «Куп'янська залізниця» [33];

– керівника Шевченківського ДРП Балаклійського РАД ДП «Харківський обласний залізничний» [34] тощо.

У зв'язку з наведеними фактами знову виникає низка запитань, зокрема:

– чому зайняття керівної посади на Мелітопольській залізниці – це пособництво державі-агресору (санкція: позбавлення волі на строк від 10 до 12 років), а подібної посади на Куп'янській залізниці – уже передбачений ч. 4 ст. 111-1 КК господарський колабораціонізм (найбільш суворе покарання – позбавлення волі на строк від 3 до 5 років)?

– чому обіймання згаданої посади заступника начальника підрозділу Служби експлуатації (руху), т. зв. підприємства «Куп'янська залізниця» – це господарський колабораціонізм (ч. 4 ст. 111-1 КК), а обіймання посади очільника розташованого все в тому ж м. Куп'янськ ТОВ «Куп'янський комбінат хлібопродуктів» – пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК)?

– і так само чому обіймання посади в. о. начальника Бердянського морського торговельного порту – це пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК), а вже посади керівника Шевченківського ДРП Балаклійського РАД ДП «Харківський облавтодор» – це колабораційна діяльність (ч. 4 ст. 111-1 КК)?

Наявність продемонстрованої неприпустимої ситуації, коли змістовно ідентичні діяння караються за різними нормами з істотно диференційованими санкціями, не залишає сумнівів у необхідності якнайшвидшого удосконалення відповідних приписів кримінального законодавства. Зокрема, вважаємо, що для вирішення позначеної проблеми щодо кримінально-правової оцінки зайняття на ТОТ згаданих «невладних» посад законодавцю, замість «створення велосипеду» у вигляді доповнення КК черговою окремою заборорою (йдеться про ст. 111-2 КК), наявність якої лише посилює колізійність чинного кримінального законодавства¹, варто було скористатися апробованим часом досвідом ст. 364 КК та просто доповнити ч. 5 ст. 111-1 КК чіткою вказівкою, у тому числі і на обіймання в створених на ТОТ незаконних державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях так званих «невладних» посад, пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, зайняття яких наразі вимушено кваліфікується або ж за ч. 4 ст. 111-1, або ж за ст. 111-2 КК, потреба в існуванні якої за умови реалізації пропонованих ініціатив остаточно зникне.

Висновки. Отже, можна констатувати, що існуючий наразі механізм кримінально-правової протидії посадовому колабораціонізму не є досконалим. Для підвищення ефективності останнього та усунення тих проблем, на які було вказано в статті, пропонуємо передбачити:

1) у ч. 7 ст. 111-1 КК відповідальність за зайняття у створених на ТОТ незаконних судових або правоохоронних органах лише тих посад, які пов'язані зі здійсненням функцій, притаманних судовим та правоохоронним органам, тобто посад працівників правоохоронних органів та суддів. Кваліфікація ж дій громадян України, які у створених на ТОТ незаконних судових або правоохоронних органах займають посади, не пов'язані зі здійсненням згаданих функцій, має відбуватися з посиленням або на ч. 2, або на ч. 5 ст. 111-1 КК (залежно від того, чи передбачає відповідна посада виконання організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій);

2) у ч. 5 ст. 111-1 КК відповідальність за добровільне зайняття на ТОТ не лише «владних» посад (у відповідних незаконних органах), пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, але й, за прикладом ст. 364 КК, «невладних» посад у незаконних державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях, так само пов'язаних із виконанням зазначених функцій.

Водночас вважаємо, що за результатами спеціальних досліджень має бути вирішено питання про виправданість додаткової диференціації відповідальності (наприклад, передбачення її в межах все тієї ж ч. 7 ст. 111-1 КК) дій громадян України, які у створених на ТОТ незаконних органах влади займають пов'язане з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій становище (посади), яке з погляду чинного кримінального законодавства розцінюється як відповідальне та особливо відповідальне (п. 2 та п. 3 примітки до ст. 368 КК). До речі, подібним шляхом пропонують рухатись і розробники проєкту нового КК, які ознакою, що підвищує тяжкість колабораціонізму на два ступеня, визнали його вчинення з використанням службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей публічною службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище (п. 2 ст. 9.1.2, ст. 9.1.6). Саме проведення досліджень подібного ґатунку і варто визнати одним із перспективних напрямів подальших наукових розвідок у розглядуваній царині.

Використані джерела:

1. Письменський Є. О. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в сучасній Україні (кримінально-правові аспекти) : наук. нарис. Северодонецьк, 2020. 121 с.
2. Рубашенко М. А. Кримінально-правова класифікація колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 501–506. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/122>.
3. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми : монографія. Київ : Норма права, 2022. 241 с.
4. Гончаренко О. Проблеми інституційного визначення терміна колабораціонізму, його видів та ознак у сучасній вітчизняній історіографії. Чтиво.2019. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Honcharenko_Oleksii/Problemy_instytutsiinoho_vyznachennia_termina_kolaboratsionizmu_ioho_vydiv_ta_oznakpdf?P_HPSESSID=o001-hmhfdenos08s30k2n465r4.
5. Козич І. В. Короткий огляд типології колабораційної діяльності. *Українська воєнна та повоєнна кримінальна юстиція* : матеріали IX (XXII) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 26–27 жовтня 2023 року) / упорядник І. Б. Газдайка-Василишин. Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 146–150.
6. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану : наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан, С. С. Чернявський та ін. ; за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 278 с.
7. Розслідування колабораційної діяльності : практ. посібник / Є. О. Письменський, С. В. Головкін, А. В. Коваленко, В. В. Коваленко. Київ : ВД Дакор, 2023. 260 с.
8. Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 198–204. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45>.
9. Методичні рекомендації з питань кримінально-правової кваліфікації, оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження за ст. 111-1 КК України

¹ Детальніше про це див. [35].

«Колабораційна діяльність» / С. Албул, Т. Волошанівська, А. Марченко, Г. Мудрецька, Г. Резніченко, І. Федоров, І. Чекмарьова. Одеса : ОДУВС, 2022. 67 с.

10. Симоненко Н. О. Кримінально-правова новела щодо колабораційної діяльності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 1. С. 92–109. DOI : <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.257848>.

11. Загиней-Заболотенко З. А. Добровільне зайняття громадянином України посади у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, а також в незаконних судових або правоохоронних органах як форми колабораційної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 318–321. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/70>.

12. Хавронюк М. Колаборанти з точки зору Кримінального кодексу / *Ракурс* (20 квітня 2022 р.). URL: <https://racurs.ua/ua/b222-kolaboranti-z-tochki-zoru-kriminalnogo-koдекsu.html>

13. Медиський І. Б. Суб'єкт колабораційної діяльності (теоретико-прикладний аналіз). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2023. Вип. 1. С. 141–152. DOI : <https://doi.org/10.33766/2524-0323.101.141-152>

14. Мовчан Р. О. Кримінально-правова новела про колабораційну діяльність: правотворчі та правозастосовні проблеми. *Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 21 липня 2022 р. Одеса : ОДУВС, 2022. С. 70–73.

15. Письменський Є. О., Мовчан Р. О. Новели кримінального законодавства України про колабораційну діяльність: дискусійні питання та спроба їх розв'язання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 356–360. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/79>.

16. Антонюк Н. Державна зрада і колабораційна діяльність. *Слово Національної школи суддів України*. 2021. № 4. С. 56–68. DOI : [10.37566/2707-6849-2021-4\(37\)-5](https://doi.org/10.37566/2707-6849-2021-4(37)-5)

17. Марін О. Колабораційна діяльність: що є кримінально караним. *Academia.edu*. URL : <https://bit.ly/3uq95sP>.

18. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 30 березня 2023 р. у справі № 761/7512/23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110518625>.

19. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 3 березня 2023 р. у справі № 953/406/23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109357215>

20. Ухвала Харківського апеляційного суду від 20 квітня 2023 р. у справі № 953/406/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110420388>.

21. Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 22 січня 2024 р. у справі № 953/406/23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670763>.

22. Вирок Балаклійського районного суду Харківської області від 14 лютого 2024 р. у справі № 610/283/24. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116978170>.

23. Вирок Кіровського районного суду м. Кіровограда від 16 травня 2023 р. у справі № 185/4425/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110875902>.

24. Вирок Держинського районного суду м. Харкова від 26 грудня 2023 р. у справі № 953/1149/23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116106285>

25. Вирок Червонозаводського районного суду Харківської області від 9 лютого 2024 р. у справі № 646/1318/24. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116949275>

26. Вирок Малиновського районного суду Одеської області від 18 жовтня 2023 р.

у справі № 490/6107/22. URL : <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/114387210>.

27. Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від 9 лютого 2023 р. у справі № 727/9239/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109052052>.

28. Вирок Васильківського районного суду Дніпропетровської області від 14 березня 2024 р. у справі № 172/338/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117644107>.

29. Вирок Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 28 лютого 2023 р. у справі № 183/27/23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109291970>.

30. Вирок Червонозаводського районного суду м. Харкова від 18 липня 2023 р. у справі № 646/2241/23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112272298>

31. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 28 червня 2023 р. у справі № 761/23916/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113008595>.

32. Вирок Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 2 серпня 2023 р. у справі № 331/1897/23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112562491>.

33. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 8 лютого 2023 р. у справі № 953/254/23. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108860255>.

34. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 2 грудня 2022 р. у справі № 953/6732/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107646873>.

35. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 2. С. 95–117. URL : <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/266927>. DOI : <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.18.266927>.

References:

1. Pysmenskyi, Ye. O. (2020). Kolaboratsionizm yak suspilno-politychne yavyshe v suchasniy Ukraini (kryminalno-pravovi aspekty) : nauk. narys. Sievierodonetsk. [in Ukrainian].

2. Rubashchenko, M. A. (2023). Kryminalno-pravova klasyfikatsiia kolaboratsiinoi diialnosti (st. 111-1 KK). *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 10, 501-506. [in Ukrainian].

3. Movchan, R. O. (2022). «Voienni» novely Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: pravotvorchy ta pravozastosovni problemy : monohrafiia. Kyiv : Norma prava. [in Ukrainian].

4. Honcharenko, O. (2019). Problemy instytutsiinoho vyznachennia termina kolaboratsionizmu, yoho vydiv ta oznak u suchasniy vitchyzniani istoriohrafii. Chytyvo.2019. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Honcharenko_Oleksii/Problemy_instytutsiinoho_vyznachennia_termina_kolaboratsionizmu_ioho_vydiv_ta_oznak.pdf?PHPSESSID=o001hmfdfenos08s30k2n465r4. [in Ukrainian].

5. Kozych, I. V. (2023). Korotkyi ohliad typolohii kolaboratsiinoi diialnosti. *Ukrainska voienna ta povoienna kryminalna yustytisiia. Materialy IX (XXII) Lvivskoho forumu kryminalnoi yustytisii (m. Lviv, 26–27 zhovtnia 2023 roku) – Materials of the IX (XXII) Lviv Criminal Justice Forum (Lviv, October 26–27, 2023)*, 146–150. Lviv : LvDUVS. [in Ukrainian].

6. Vozniuk, A. A., Dudorov, O. O., Movchan, R. O. et al. (2022). Novely kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy, pryiniati v umovakh voiennoho stanu : nauk.-prakt. koment. / Vozniuk, A. A., Movchan, R. O., Cherniei, V. V. (Eds.). Kyiv : Norma prava. [in Ukrainian].

7. Pysmenskyi, Ye. O., Holovkin, S. V., Kovalenko, A. V., Kovalenko, V. V. (2023).

Rozsliduvannia kolaboratsiinoi diialnosti : prakt. posibnyk. Kyiv : VD Dakor. [in Ukrainian].

8. Kravchuk, O. O., Bondarenko, M. S. Kolaboratsiina diialnist: naukovopraktychnyi komentar do novoi statti 111-1 KK. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 3, 198–204. [in Ukrainian].

9. Albul, S., Voloshanivska, T., Marchenko, A. et al (2022). Metodichni rekomendatsii z pytan kryminalno-pravovoi kvalifikatsii, operatyvno-rozshukovoi diialnosti ta kryminalnoho provadzhennia za st. 111-1 KK Ukrainy «Kolaboratsiina diialnist». Odesa : ODUVS. [in Ukrainian].

10. Symonenko, N. O. (2022). Kryminalno-pravova novela shchodo kolaboratsiinoi diialnosti. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy – Bulletin of the Criminal Law Association of Ukraine*, 1, 92–109. [in Ukrainian].

11. Zahynei-Zabolotenko, Z. A. (2022). Dobrovolne zainiattia hromadianynom Ukrainy posady u nezakonnnykh orhanakh vlady, stvorenykh na tymchasovo okupovani terytorii, a takozh v nezakonnnykh sudovykh abo pravookhoronnykh orhanakh yak formy kolaboratsiinoi diialnosti. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 6, 318–321. [in Ukrainian].

12. Khavroniuk, M. (2022). Kolaboranty z tochky zoru Kryminalnoho kodeksu / Rakurs (20 kvitnia 2022 r.). URL: racurs.ua/ua/b222-kolaboranti-z-tochki-zoru-kriminalnogo-kodeksu.html. [in Ukrainian].

13. Medytskyi, I. B. (2023). Sub'iekt kolaboratsiinoi diialnosti (teoretyko-prikladnyi analiz). *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka - named after E. O. Didorenko – Bulletin Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko*, 1, 141–152. [in Ukrainian].

14. Movchan, R. O. (2022). Kryminalno-pravova novela pro kolaboratsiinu diialnist: pravotvorchi ta pravozastosovni problemy. *Aktualni pytannia kryminalno-pravovoi kvalifikatsii, dokumentuvannia ta rozsliduvannia kolaboratsionizmu : materialy Vseukrainskoi naukopraktychnoi konferentsii, m. Odesa, 21 lyupnia 2022 r. – Current issues of criminal-legal qualification, documentation and investigation of collaborationism: materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Odesa, July 21, 2022*, 70–73. Odesa : ODUVS. [in Ukrainian].

15. Pysmenskyi, Ye. O., Movchan, R. O. (2022). Novely kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy pro kolaboratsiinu diialnist: dyskusiini pytannia ta sprobha yikh rozv'iazannia. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 6, 356–360. [in Ukrainian].

16. Antoniuk, N. (2021). Derzhavna zrada i kolaboratsiina diialnist. *Slovo Natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy – Word of the National School of Judges of Ukraine*, 4, 56–68. [in Ukrainian].

17. Marin, O. (N. d.) Kolaboratsiina diialnist: shcho ye kryminalno karany. *Academia.edu*. N. p. URL: <https://bit.ly/3yq95sP>. [in Ukrainian].

18. Vyrok Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 30 bereznia 2023 r. u spravi № 761/7512/23. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110518625>. [in Ukrainian].

19. Vyrok Kyivskoho raionnoho sudu m. Kharkova vid 3 bereznia 2023 r. u spravi № 953/406/23. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109357215>. [in Ukrainian].

20. Ukhvala Kharkivskoho apeliatsiinoho sudu vid 20 kvitnia 2023 r. u spravi № 953/406/23. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110420388>. [in Ukrainian].

21. Postanova Tretoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho

Sudu vid 22 sichnia 2024 r. u spravi № 953/406/23. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. (2024) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670763>. [in Ukrainian].

22. Vyrok Balakliiskoho raionnoho sudu Kharkivskoi oblasti vid 14 liutoho 2024 r. u spravi № 610/283/24. (2024) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116978170>. [in Ukrainian].

23. Vyrok Kirovskoho raionnoho sudu m. Kirovohrada vid 16 travnia 2023 r. u spravi № 185/4425/22. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110875902> [in Ukrainian].

24. Vyrok Dzerzhynskoho raionnoho sudu m. Kharkova vid 26 hrudnia 2023 r. u spravi № 953/1149/23. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116106285> [in Ukrainian].

25. Vyrok Chervonozavodskoho raionnoho sudu Kharkivskoi oblasti vid 9 liutoho 2024 r. u spravi № 646/1318/24. (2024) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116949275>. [in Ukrainian].

26. Vyrok Malynovskoho raionnoho sudu Odeskoi oblasti vid 18 zhovtnia 2023 r. u spravi № 490/6107/22. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/114387210>. [in Ukrainian].

27. Vyrok Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Chernivtsi vid 9 liutoho 2023 r. u spravi № 727/9239/22. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109052052> [in Ukrainian].

28. Vyrok Vasyliivskoho raionnoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 14 bereznia 2024 r. u spravi № 172/338/24. (2024) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117644107>. [in Ukrainian].

29. Vyrok Novomoskovskoho miskraionnoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 28 liutoho 2023 r. u spravi № 183/27/23. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109291970>. [in Ukrainian].

30. Vyrok Chervonozavodskoho raionnoho sudu m. Kharkova vid 18 lypnia 2023 r. u spravi № 646/2241/23. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112272298>. [in Ukrainian].

31. Vyrok Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 28 chervnia 2023 r. u spravi № 761/23916/22. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113008595>. [in Ukrainian].

32. Vyrok Zhovtnevoho raionnoho sudu m. Zaporizhzhia vid 2 serpnia 2023 r. u spravi № 331/1897/23. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112562491>. [in Ukrainian].

33. Vyrok Kyivskoho raionnoho sudu m. Kharkova vid 8 liutoho 2023 r. u spravi № 953/254/23. (2023) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108860255>. [in Ukrainian].

34. Vyrok Kyivskoho raionnoho sudu m. Kharkova vid 2 hrudnia 2022 r. u spravi № 953/6732/22. (2022) N. p. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107646873>. [in Ukrainian].

35. Dudorov, O. O., Movchan, R. O. (2022). Vidpovidalnist za posobnytsstvo derzhaviahresoru: problemy kvalifikatsii ta vdoskonalennia kryminalnoho zakonu. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy – Bulletin of the Criminal Law Association of Ukraine*, 2, 95–117. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 01.04.2024

Movchan R., Doctor of Legal sciences, Professor, Professor of the Department of Constitutional, International and Criminal Law of Donetsk Vasyl Stus National University (Vinnytsia, Ukraine)

CRIMINAL LIABILITY FOR "OFFICIAL" COLLABORATION: LAW-MAKING AND LAW-ENFORCEMENT PROBLEMS

The article provides a critical analysis of certain norms of the Criminal Code of Ukraine relating to the voluntary occupation of positions by a citizen of Ukraine in the temporarily occupied territories, as well as the problems that arise in the qualification of these acts. based on the results of which, scientifically based recommendations were developed regarding the improvement of the relevant provisions of the current criminal legislation and the practice of its application.

It was found that during the criminal-legal assessment of the actions of persons who, in the illegal judicial and law enforcement bodies created in the temporarily occupied territories, held the mentioned purely technical (production) positions, the law enforcement bodies do not see only obstacles for incriminating these persons Part 7 of Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine, but also grounds for recognizing such behavior as insignificant.

Taking this into account, it is suggested that the responsibility of citizens of Ukraine who hold positions in illegal judicial and law enforcement bodies created in the temporarily occupied territories that are not related to the performance of organizational-administrative or administrative-economic functions should be provided either in part 2 or in part 5 Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine.

The provision that in part 5 of Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine, responsibility for voluntary employment in temporarily occupied territories should be provided not only for "powerful" positions related to the performance of organizational-administrative or administrative-economic functions, but also for "non-powerful" positions in illegal state or communal enterprises, in institutions or organizations also related to the performance of the specified functions.

Keywords: official, administrative (political) and economic collaborationism, officia, responsible and especially responsible position, assistance to the aggressor state, occupation of positions; organizational and managerial and administrative and economic functions, temporarily occupied territory, judicial and law enforcement agencies.